

Nr 14.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 201, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas, att 63, 64, 67, 68 och 69 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

63 §.

Rättighet att för utvinnande av uran eller någon av dess föreningar eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral är beroende på koncession, som meddelas av Konungen.

(Föreslagen lydelse.)

63 §.

Rättighet att för utvinnande av uran eller någon av dess föreningar eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral är beroende på koncession, som meddelas av Konungen. *Koncession må begränsas att avse endast rätt till fyndighetens undersökning.*

Vad i första stycket stadgats utgöre icke hinder mot att endast för erhållande av prov ur fyndighet av uranhaltigt mineral för analys verkställa borrhning eller sprängning eller upptaga provgröpar eller vidtaga andra liknande åtgärder.

Koncession må — — — — — därtill äro.

¹ Senaste lydelse av lagens överskrift se SFS 1933: 180; lydelse av 63, 67, 68 och 69 §§ se SFS 1945: 811; senaste lydelse av 64 § se SFS 1947: 160.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

64 §.

64 §.

Vad i — — — — — uranhaltigt mineral.

Innehar sökanden förut beträffande området i fråga koncession, som avses i 1—5, 6, 7 eller 8 kap., eller har området anvisats sökanden såsom utmål för gruva, må koncession, som avses i detta kap., meddelas utan iakttagande av vad i 2—4 §§ sägs.

Avser koncession endast rätt till fyndighetens undersökning eller innehar sökanden förut beträffande området i fråga koncession, som avses i 1—5, 6, 7 eller 8 kap., eller har området anvisats sökanden såsom utmål för gruva, må koncession, som avses i detta kap., meddelas utan iakttagande av vad i 2—4 §§ sägs.

Konungen äge, — — — — — äga tillämpning.

I fall, — — — — — 60 § sägs.

Bestämmelserna i — — — — — uranhaltigt mineral.

67 §.

67 §.

Uran, uranförening eller ämne, som framställts av uran, må ej föras ur riket.

Uranhaltigt mineral må ej heller föras ur riket, med mindre Konungen meddelat tillstånd därtill; och må sådant tillstånd meddelas allenast såframt uran eller uranförening förekommer i så ringa mängd att tillgodogörande därav ej kan äga rum.

Uran, uranförening, uranhaltigt mineral eller ämne, som framställts av uran, må ej föras ur riket med mindre Konungen meddelat tillstånd därtill; och må sådant tillstånd meddelas allenast under förutsättning att annat med hänsyn till användningen jämförbart material införes till riket i stället för vad som utföres eller, då fråga är om uranhaltigt mineral, att uran eller uranförening förekommer i så ringa mängd att tillgodogörande därav ej kan äga rum.

68 §.

68 §.

Den som utan koncession för ändamål, som i 63 § sägs, eftersöker eller bearbetar fyndighet av uranhaltigt mineral eller utan tillstånd bearbetar uran eller uranförening så som i 66 § sägs, straffes högst med straffarbete i två år.

Den som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utan koncession för ändamål, som avses i 63 § första stycket, eftersöker eller bearbetar fyndighet av uranhaltigt mineral eller utan tillstånd bearbetar uran eller uranförening så som i 66 § sägs, straffes högst med straffarbete i två år.

Samma lag vare, där någon olovligt ur riket utför eller söker utföra ämne, som i 67 § första eller andra stycket sägs.

Samma lag vare, där någon i strid mot 67 § ur riket utför eller söker utföra uran eller annat ämne, som där sägs.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

69 §.

Uran eller uranförening, som utvunnits utan koncession, tillfaller kronan.

Har någon — — — — — till kronan.

Ämne, som någon i strid mot 67 § första eller andra stycket utfört eller sökt utföra ur riket, vare ock förverkat till kronan.

69 §.

Uran eller uranförening som, i annat fall än i 63 § andra stycket sägs, utvunnits utan koncession, tillfaller kronan.

Uran eller annat ämne, som någon i strid mot 67 § utfört eller sökt utföra ur riket, vare ock förverkat till kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I bestämmelserna om koncession för rättighet att för utvinnande av uran eller någon av dess föreningar eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral föreslås vissa ändringar. Koncessionen skall sålunda enligt förslaget ej erfordras för att verkställa borrhning eller sprängning eller upptaga provgropar eller vidtaga andra liknande åtgärder i syfte enbart att erhålla prov för analys. Koncession skall vidare kunna beviljas efter ett förenklat förfarande, då koncessionen avser endast rätt till fyndighetens undersökning. Slutligen föreslås den ändringen i föreskrifterna om utförsel förbud å uran, uranförening, uranhaltigt mineral eller ämne, som framställts av uran, att Konungen må meddela tillstånd till utförsel under förutsättning att annat med hänsyn till användningen jämförbart material införes till riket i stället för vad som utföres.

Gällande rätt.

Enligt lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m. fordras koncession av Kungl. Maj:t för rättighet att eftersöka och bearbeta vissa fyndigheter. Lagen avsåg ursprungligen endast stenkolsfyndigheter

(1—5 kap.) men genom senare vid skilda tillfällen införda tillägg till lagen har den erhållit tillämplighet jämväl å saltfyndigheter (6 kap.), olje- och gasfyndigheter (7 kap.), alunskifferfyndigheter (8 kap.) samt fyndigheter av uranhaltigt mineral (9 kap.). Koncession innebär i princip, att koncessionsinnehavaren erhåller uteslutande rätt att inom det område koncessionen omfattar eftersöka, bearbeta och tillgodogöra sig fyndigheten i fråga. I stort sett gälla likartade regler för de olika slagen av fyndigheter.

Lagens 9 kap., som omfattar 63—69 §§, tillkom genom lag den 21 december 1945. 63 § första stycket innehåller det grundläggande stadgandet, att rättighet att för utvinnande av uran eller någon av dess föreningar eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral är beroende av koncession, som meddelas av Kungl. Maj:t. I andra stycket föreskrives därjämte, att koncession må återkallas av Kungl. Maj:t, när skäl därtill äro.

I 64 § har skett hänvisning till åtskilliga för andra slag av fyndigheter än sådana av uranhaltigt mineral gällande stadganden i lagen. Bland dessa stadganden märkas 2—4 §§, vilka avhandla koncessionsansökningen, dess kungörande och invändningar däremot samt grunderna för beviljande av koncession. Enligt dessa lagrum gäller, att ansökning om koncession skall göras skriftligen och ingivas till länsstyrelsen. Ansökningen skall innehålla uppgift — förutom å sökandens namn, hemvist och yrke — å det jordområde varå koncession sökes med angivande av hemman eller lägenhet samt socken där området är beläget, å den ytvidd i dagen inom området som sökanden anser sig behöva för arbetet samt å den mark för väg till området som kan vara erforderlig. Ansökningen skall åtföljas av karta över området i skala av 1: 4 000, upprättad av behörig lantmätare samt upptagande å området befintliga bostadshus och andra byggnader ävensom tomtplatser, trädgårdar m. m. Då koncessionsansökning inkommit, skall länsstyrelsen ofördröjligen införa kungörelse därom i allmänna tidningarna och tidning inom orten samt föranstalta att kungörelsen anslås på lämpligt ställe i orten och delgives industriella företag som beröras av ansökningen. Inom tre månader från det kungörelsen införts i allmänna tidningarna äger den som anser sin rätt vara av frågan beroende att hos länsstyrelsen skriftligen anföra vad han till bevarande av sin rätt aktar nödigt. Efter utgången av denna tid och sedan bergmästaren meddelat yttrande över ansökningen skall länsstyrelsen insända samtliga handlingar jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t. Därefter prövar Kungl. Maj:t huruvida, med avseende å företagens gagn för orten och det allmänna, koncession må beviljas.

Om sökanden förut beträffande området i fråga innehar koncession för tillgodogörande av annan i lagen avsedd fyndighet än uranfyndighet må emellertid koncession beträffande fyndighet av uranhaltigt mineral meddelas utan iakttagande av bestämmelserna i 2—4 §§. Detsamma gäller, i fall området anvisats sökanden såsom utmål för gruva.

Enligt 9 kap. i 1886 års lag är — förutom rätten att bearbeta och tillgodogöra sig uranfyndigheter — även förfoganderätten över den utvunna produkten i det allmännas intresse underkastad vissa inskränkningar. I sådant

hänseende gäller bl. a. enligt 67 §, att uran, uranförening eller ämne som framställts av uran ej må föras ur riket. Ej heller må uranhaltigt mineral föras ur riket med mindre Kungl. Maj:t meddelat tillstånd därtill. Sådant tillstånd må meddelas allenast såframt uran eller uranförening förekommer i så ringa mängd att tillgodogörande därav ej kan äga rum.

I 68 § stadgas straff för den som utan koncession eftersöker eller bearbetar uranfyndighet eller olovligen ur riket utför eller söker utföra ämne som i 67 § sägs.

Departementschefen.

I propositionen har föredragande departementschefen, *statsrådet Zetterberg*, anfört, att *Aktiebolaget Atomenergi* i skrivelse den 16 februari 1948 till Kungl. Maj:t hemställt om vissa ändringar i lagstiftningen om fyndigheter av uranhaltig mineral m. m. Bolaget hade därvid bl. a. framhållit, att lagreglerna borde ändras så att koncession icke erfordrades för endast en preliminär undersökning av en uranfyndighet. Vidare syntes enligt bolagets mening möjlighet böra öppnas att meddela dispens från utförselförbudet rörande uran, uranfyndighet och ämne som framställts av uran.

Departementschefen har rörande den väckta frågan vidare anfört:

»Behovet av statlig kontroll på förevarande område synes framför allt föreligga då det är fråga om att *bearbeta* en uranfyndighet. Detta kom till uttryck i propositionen nr 372 till 1945 års riksdag, som låg till grund för den nu gällande uranlagstiftningen. Det torde ha berott på anknytningen till gällande koncessionslagstiftning, att koncession kom att krävas även för varje förberedande undersökning av en fyndighet.

I fråga om uranfyndigheter torde emellertid föreligga ett praktiskt behov att kunna skilja på den förberedande undersökningen å ena sidan samt fyndighetens bearbetning och tillgodogörande å andra sidan. Det ligger nämligen i sakens natur att när fråga är om en sådan naturtillgång som uran det kan vara av intresse att företaga en undersökning av fyndigheten, ehuru dess eventuella tillgodogörande icke är aktuellt.

I sistnämnda fall synes det vara tillräckligt att jordägarens eller annan rättsägares intresse tillgodoses. I vart fall synes för viss begränsad undersökning av fyndighet, där uran finnes, koncession ej vara erforderlig för den som äger rätt till området eller annan som därtill erhållit rättsinnehavarens medgivande. Jag får därför föreslå att i 63 § införes ett undantagsstadgande av innehåll, att koncession ej är erforderlig för att den som har rätt att förfoga över visst område må verkställa provborrning eller provsprängning eller upptaga provgröpar eller vidtaga andra liknande åtgärder för erhållande av prov ur fyndighet av uranhaltigt mineral för analys.

Möjlighet torde dock böra stå öppen att även för undersökningsarbete förvärva koncession. Detta kan vara erforderligt exempelvis om rätt att företaga undersökning ej kan erhållas genom frivillig överenskommelse eller om

någon vill skaffa sig ensamrätt till fyndighetens undersökning eller rätt till undersökningsarbete av större omfattning än nyss sagts.

Koncession avseende endast undersökning synes emellertid kunna meddelas efter ett enklare förfarande än det som nu gäller, eftersom undersökningsarbetet regelmässigt icke berör något större antal sakägare. Ansökan torde i nu avsedda fall icke behöva göras hos länsstyrelsen utan kunna ingivas direkt till Kungl. Maj:t, som på lämpligt sätt införskaffar erforderlig utredning i ärendet. Därvid bör tillfälle beredas för innehavare av mark, varå arbete skall bedrivas, att avgiva yttrande. Jag vill alltså föreslå, att koncession avseende endast undersökningsarbete må meddelas utan iakttagande av vad i 2—4 §§ stadgas angående koncessionsansökning och dess kungörande m. m.

Jag övergår nu till frågan om utförselförbudet i 67 § första stycket för uran och uranföreningar samt ämnen som framställts av uran. Såsom förut nämnts finnes för närvarande icke möjlighet att lämna dispens från detta förbud. I vissa undantagsfall synes emellertid utförsel böra få ske för att möjliggöra införsel av annat med hänsyn till användningen jämförbart material. Behov av en sådan dispensmöjlighet finnes och möjlighet torde alltså böra öppnas för Kungl. Maj:t att i sådana fall medgiva dispens från utförsel förbudet. Dispensmöjligheten bör ej begagnas till förmån för annan än Aktiebolaget Atomenergi, i vilket företag staten har aktiemajoriteten, eller annat företag som i framtiden kan komma att intaga en motsvarande ställning på förevarande område.»

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget och får därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 4 maj 1950.

På tredje lagutskottets vägnar:

AKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Carl Edmund Eriksson, Nils A. Larsson, Hermansson, Werner, Eskilsson, Boo och Ivar Nilzon;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Stjärne, Ericsson i Sörsjön, Andersson i Dunker, Holm, Ahman, Andersson i Mölndal och Fagerholm.

Stockholm 1950. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.